

УДК / UDC: 343.96

DOI: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2026.1\(56\).357432](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2026.1(56).357432)**Дмитро Сергійович Мельник**Національна академія Служби безпеки України,
Київ, УкраїнаORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1497-950X>**Борис Дмитрович Леонов**МНДЦ з проблем боротьби з організованою злочинністю при
РНБО України

Київ, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2488-7377>

УДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ НОРМ ПРО ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ДИВЕРСІЙНІ ПОСЯГАННЯ НА ОБ'ЄКТИ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ (В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ)

***Анотація.** Стаття присвячена дослідженню норм законодавства, що встановлюють кримінальну відповідальність за посягання на важливі для економіки, національної безпеки і оборони об'єкти з метою ослаблення держави. Основну увагу приділено предмету диверсії та видам цього суспільно небезпечного діяння. З'ясовано, що законодавство України має недоліки і прогалини у кримінально-правовій охороні об'єктів критичної інфраструктури від диверсійних посягань. За результатами дослідження сформульовано пропозиції з удосконалення диспозиції ст. 113 “Диверсія” КК України, а також запропоновано напрями подальших наукових досліджень.*

***Ключові слова:** диверсія, підривна діяльність, об'єкт критичної інфраструктури, безпека, склад злочину, кримінальна відповідальність.*

Dmytro S. MelnykNational Academy of the Security Service of Ukraine
Kyiv, UkraineORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1497-950X>**Boris D. Leonov**Interdepartmental research center on the problems of combating
organized crime under the National Security and Defense Council of
Ukraine

Kyiv, Ukraine.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2488-7377>

IMPROVEMENT OF CRIMINAL LEGAL NORMS ON LIABILITY FOR SABOTAGE ATTACKS ON CRITICAL INFRASTRUCTURE OBJECTS OF UKRAINE (IN THE CONDITIONS OF MARTIAL LAW)

***Summary.** The article is dedicated to research of norms of legislation, which set criminal responsibility for encroachment on objects important for an economy, national safety and defense with*

the purpose of weakening of the state. The main focus is at the issue of sabotage and types of this publicly dangerous act, and also at the moment of completion of crime. It is found out, that the legislation of Ukraine has defects and blanks in the criminal law protection of critical infrastructure objects from sabotage encroachments. Based on the research results, suggestions are formulated in relation to the improvement of disposition of art. 113 "Diversion" of Criminal Code of Ukraine, and also directions of further scientific researches are offered.

Keywords: *sabotage, subversive activity, object of critical infrastructure, safety, corpus delict, criminal responsibility.*

Постановка проблеми. Сучасна критична інфраструктура є системою та сукупністю об'єктів інфраструктури держави, функціонування яких є важливим для національної безпеки і оборони, економіки держави. Посягання на стійкість і безперервність функціонування об'єктів критичної інфраструктури (*далі - ОКІ*) можуть призвести до завдання шкоди стану захищеності національних інтересів. Зважаючи на це, протидія реальним і потенційним загрозам ОКІ, до яких віднесені й кримінальні правопорушення, є завданням діяльності СБУ, яка є провідним суб'єктом національної системи захисту критичної інфраструктури та сектору безпеки і оборони України.

Варто зазначити, що упродовж останнього десятиліття Україна зазнала безпрецедентної кількості диверсійно-терористичних та кібератак, спрямованих на зруйнування або пошкодження ОКІ – підприємств енергетики, транспорту, життєзабезпечення, державних фінансових установ, органів, які гарантують безпеку, оборону, захист від надзвичайних ситуацій.

Незважаючи на відносно незначну частку у загальному масиві суспільно небезпечних діянь, які вчиняються в державі, значна потенційна небезпека диверсії зумовлена тим, що навіть одиничний диверсійний акт може завдати серйозної шкоди економіці нашої держави, сповільнити темпи будівництва та введення в експлуатацію окремих підприємств, порушити стабільність роботи тієї чи іншої галузі господарства (*економіки – курсив авт.*). Окрім того, потрібно мати на увазі, що такими злочинними акціями завдається також серйозна морально-політична шкода [1, с. 3].

З початком повномасштабного вторгнення рф в Україну, кількість таких злочинних діянь щодо ОКІ значно зросла й продовжує зростати. В умовах триваючого збройного конфлікту з рф ці загрози ускладнюються диверсіями, спрямованими на руйнування критичної інфраструктури та підрив стійкості держави [2, с. 128].

Отже, вторгнення російських окупаційних військ в Україну загострило проблему забезпечення безпеки ОКІ України, у т.ч. кримінально-правовими засобами. Прагнучи досягти своєї загарбницької мети, держава-агресор вдається до відверто злочинних дій для ослаблення оборонної, економічної й інформаційної складової національної безпеки. Ворог знищує та пошкоджує вітчизняну інфраструктуру як військовими засобами, так і застосуванням диверсійно-терористичних та інших підривних методів [3].

З 2023 року росія реалізує в Україні масштабну кампанію диверсій і терактів під назвою “Диверсійний шум”, яка передбачає вчинення підпалів, вибухів та інших дестабілізуючих дій по всій Україні для того, щоб посіяти хаос, паніку та розхитати внутрішню ситуацію. Відтоді правоохоронними органами задокументовано понад 1 400 диверсійно-терористичних проявів, з них понад 800 — у 2025 році [4].

Використання таких злочинних методів має різновекторний та комбінований характер. Їх основною метою є виведення з ладу однієї або декількох систем життєзабезпечення, порушення виробничих циклів провідних галузей економіки, спричинення т.зв. “каскадних ефектів” та повна зупинка систем життєзабезпечення держави. Вочевидь, такі протиправні дії потребують належної правової оцінки для

притягнення винних до кримінальної відповідальності та відшкодування завданих збитків.

Аналіз кримінально-правової характеристики диверсії та деяких суміжних з нею кримінальних правопорушень та практики правозастосування засвідчив наявність недоліків законодавчої конструкції чинних кримінально-правових норм про диверсії, які потребують швидкого усунення в умовах правового режиму воєнного стану.

Результати аналізу наукових публікацій. Дослідженням кримінальної відповідальності за підривні посягання на ОКІ (у т.ч. й за диверсію) займались О. Бантишев, С. Гізімчук, І. Діордіца, О. Довгань, В. Ємельянов, О. Звонарьов, В. Картавцев, О. Климчук, В. Колосков, В. Ліпкан, С. Лихова, П. Матишевський, В. Навроцький, В. Тацій, В. Тихий, В. Хлань, Р. Чорний, О. Чуваков, О. Шамара, О. Яценко та інші.

Більш предметно різні форми диверсійних та інших суміжних протиправних діянь вивчали Д. Артеменко [5], А. Москвичова [6], В. Новіков [7], А. Климосюк [8], С. Кучерина [9], Д. Олейников [9], О. Пелешак [10], О. Сандул [11], Т. Созанський [12], О. Таран [11], О. Шамсутдінов [13]. Разом з тим, більшість досліджень з цієї тематики було виконано тоді, коли проблематика відповідальності за диверсію була переважно “умоглядною”, а самі такі злочинні діяння не були поширеними й не мали значного суспільного резонансу. До того ж, сьогодні проблема кримінально-правової протидії диверсіям ускладнюється умовами воєнного стану.

Метою статті є вироблення на основі аналізу кримінально-правових норм про відповідальність за диверсії пропозицій з удосконалення ст. 113 КК України.

Виклад основного матеріалу. Одним з механізмів забезпечення стійкості і безперервності функціонування ОКІ є притягнення до кримінальної відповідальності осіб, винних у протиправних посяганнях на такі об'єкти (ст. 29 Закону України “Про критичну інфраструктуру”). Оскільки протидія кримінальним правопорушенням щодо ОКІ передбачає комплекс заходів, спрямованих на запобігання, виявлення, припинення, розкриття таких правопорушень, надзвичайно актуальним в умовах повномасштабної військової агресії РФ є питання кримінальної відповідальності за диверсійні посягання на ОКІ, досудове розслідування яких відповідно до п. 2 ст. 216 КПК України здійснюють слідчі СБ України.

Згідно з п. 2 ст. 12 Закону України “Про національну безпеку України” СБУ входить до сектору безпеки і оборони України. СБУ є державним органом спецпризначення з правоохоронними функціями, який забезпечує державну безпеку, здійснюючи контррозвідувальний захист державного суверенітету, оборонного і науково-технічного потенціалу, об'єктів критичної інфраструктури (ст. 19 цього Закону).

Серед кримінальних загроз критичній інфраструктурі України однією з найбільш небезпечних є диверсія (від лат. *diversio* – відхилення, відвернення) – навмисні підривні дії проти економічних або військових об'єктів, а також спрямовані на дезорганізацію управління органів держави та місцевого самоуправління в тилу супротивника для досягнення певних (часто політичних) цілей, або з метою ослаблення держави в цілому [14].

На думку П. Матишевського, безпосереднім об'єктом диверсії є внутрішня безпека держави, що виявляється у безпеці життя і здоров'я громадян, державних комунікацій, промислового потенціалу, а також у безпеці тваринного і рослинного світу [15, с. 216].

У свою чергу, В. Тацій вважав, що безпосереднім об'єктом диверсії є економічна основа, внутрішня безпека України, а життя, здоров'я людей, екологічна безпека тощо є додатковим об'єктом злочину [16, с. 30].

У соціальному сенсі диверсія є породженням різних суспільних процесів, небезпечних для життя окремих осіб, груп людей та цілих держав, які поступово стають некерованими і виходять з-під контролю навіть тих, хто використовує їх для досягнення своїх злочинних цілей. Досягнення мети диверсійних посягань іноді потребує значного проміжку часу та може передбачати не тільки одиничні, але й масові, неодноразові, систематичні акції.

На переконання більшості дослідників, квінтесенцією цього протиправного діяння є сукупність ознак, характерних рис та істотних особливостей, які притаманні диверсії як воєнно-політичній та правовій категорії, що складають її внутрішній зміст. Власне саме такий підхід дає можливість розглядати диверсію, як злочин, спрямований, перш за все, на ослаблення держави та спричинення значної шкоди її економічній системі [17, с. 147].

Водночас, законодавче визначення досліджуваного поняття, яке міститься у ст. 113 КК України, дещо відрізняється за змістом від його загальноприйнятого розуміння. Зокрема, під диверсією законодавець розуміє “вчинення з метою ослаблення держави вибухів, підпалів або інших дій, спрямованих на масове знищення людей, заподіяння тілесних ушкоджень чи іншої шкоди їхньому здоров'ю, на зруйнування або пошкодження об'єктів, які мають важливе народногосподарське чи оборонне значення, а також вчинення з тією самою метою дій, спрямованих на радіоактивне забруднення, масове отруєння, поширення епідемій, епізоотій чи епіфітотій” [18].

Виходячи з наведеного визначення, об'єктивна сторона складу диверсії характеризується суспільно небезпечними діями у формі: 1) вибухів, підпалів або інших дій, спрямованих на масове знищення людей, заподіяння тілесних ушкоджень чи іншої шкоди їхньому здоров'ю, або на зруйнування чи пошкодження об'єктів, які мають важливе народногосподарське / оборонне значення; 2) дій, спрямованих на: радіоактивне забруднення; масове отруєння людей, поширення епідемій, епізоотій чи епіфітотій.

Поділ диверсійних актів на форми, як і будь-яка інша класифікація, носить певною мірою умовний характер. Однак, виокремлення конкретних ознак тих чи інших форм диверсії є необхідним для вироблення стратегії протидії цьому явищу.

Законодавець у ст. 113 КК України передбачив такі форми диверсії: 1) дії, спрямовані на масове знищення людей, заподіяння тілесних ушкоджень чи іншої шкоди здоров'ю; 2) дії, спрямовані на зруйнування або пошкодження об'єктів, які мають важливе народногосподарське чи оборонне значення; 3) дії, спрямовані на радіоактивне забруднення, масове отруєння, поширення епідемій, епізоотій чи епіфітотій. З урахуванням обраного предмету дослідження, нас цікавить, в першу чергу, економічна диверсія (друга форма диверсії).

Заслуговують на увагу класифікації диверсій на: економічні; політичні; ідеологічні; ті, що спрямовані на розпалення національної та релігійної ворожнечі, на порушення територіальної цілісності держави; кібердиверсії [19; 20; 21] тощо. Однак з наведеного поділу безпосередньо проти ОКІ можуть бути спрямовані насамперед економічна та кібердиверсія, на розгляді особливостей яких варто зупинитися більш детально.

Основна мета **економічної диверсії** – отримання вигоди від привласнення економічних ресурсів з порушенням принципу еквівалентності, при цьому не виключене

встановлення повного контролю над економічними ресурсами регіону або держави [20]. Типовим прикладом можуть бути акції, спрямовані на вчинення тиску на нашу державу в енергетичній сфері – від традиційного для РФ обмеження транзиту територією України російського газу до диверсій на об'єктах енергетики [22, с. 8], які широко застосовувалися до повномасштабного вторгнення.

Об'єктом протиправних посягань у цьому випадку є економіка держави в цілому, окремі її сектори та критично важливі об'єкти, групи громадян та організацій, які мають відношення до них. Також спостерігається й істотна шкода, заподіяна економічним інтересам держави та суспільства. Такій формі диверсії притаманний неочевидний і неодноразовий, систематичний та тривалий характер, коли досить складно встановити організаторів, виконавців, пособників злочину та міру їх персональної відповідальності.

Поряд з економічною диверсією, особливим видом диверсії, який з'явився відносно недавно, є т.зв. **“кібердиверсія”**, яка спрямована на порушення стабільного функціонування об'єктів критичної інформаційної інфраструктури – комп'ютерних / інформаційних систем та мереж ОКІ. Швидкий розвиток Інтернету відкрив широкий спектр можливостей кібервпливу як у формі безпосередньо кібервійни, так і у сфері пропаганди. Способи здійснення кібердиверсій у вигляді кібератак доцільно розділити на три групи: 1) безпосередній доступ до комп'ютерних / інформаційних систем та мереж; 2) віддалений доступ до таких систем і мереж; 3) розповсюдження технічних носіїв інформації, які містять у собі шкідливі програми для таких систем і мереж [20, с. 223]. Іншими словами, кібердиверсія – це різновид диверсійної діяльності, що здійснюється у кіберпросторі або з його використанням.

Разом з тим, питання караності окремих видів диверсії потребують самостійного вивчення, адже в результаті вчинення актів диверсії стали можливими ураження стратегічно важливих об'єктів та загибель значної кількості людей. Однак, наразі можливості українського законодавства у притягненні до кримінальної відповідальності осіб, причетних до диверсійної діяльності, обмежені. Тому в сучасних умовах необхідним є дослідження не лише нових форм диверсій, але й коригування норм про відповідальність за вчинення таких диверсій.

Зокрема, законодавче формулювання такого предмету диверсії, як *“об'єктів, які мають важливе народногосподарське чи оборонне значення”*, має свої конструктивні недоліки, які значно ускладнюють застосування в сучасних умовах ст. 113 КК на практиці. У ст. 113 КК України акцент зроблено на значенні об'єктів лише для держави, на що вказує *мета ослаблення держави*, яка є обов'язковою ознакою диверсії, вчинюваної в будь-якій формі. Фактично головною метою цього виду злочинів є навмисне ослаблення того чи іншого елемента економіки, безпеки чи обороноздатності держави. Однак, мета диверсії, на переконання більшості науковців, не обмежується вказаними в законі об'єктами.

Зокрема, має місце невідповідність приписів ст. 113 КК України положенням пунктів 9 і 10 ч. 1 ст. 1 Закону України *“Про національну безпеку України”*, де зазначено, що національна безпека – це захищеність від реальних та потенційних загроз державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів - життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, реалізація яких забезпечує державний суверенітет, прогресивний демократичний розвиток України, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян.

Окрім того, у сучасній кримінально-правовій науці відсутня єдність поглядів щодо визначення змісту предмета диверсії. Зокрема, складність визначення предмета

диверсії зумовлена тим, що у ст. 113 КК України взагалі не міститься вказівки на інші предмети цього складу злочину, і їх наявність лише логічно впливає з положень окремих форм об'єктивної сторони (зокрема, дій, спрямованих на розповсюдження епізоотій чи епіфітотій) – об'єкти тваринного чи рослинного світу. Останні фактично можуть бути предметом як диверсії, так і незаконного полювання, жорстокого поводження з тваринами, екоциду і тощо [9, с. 82]. Також деякі предмети диверсії в окремих випадках збігаються з предметом злочинних діянь, передбачених в інших розділах Особливої частини КК України (ст.ст. 194, 194-1, 196, 277), що ускладнює розмежування диверсії від інших суміжних діянь. Також ускладнює розуміння предмету складу злочину й моральна застарілість поняття “народне господарство”, притаманного колишньому радянському суспільно-політичному ладу, та законодавча невизначеність понять об'єктів, які мають важливе “народногосподарське” чи “оборонне” значення.

Наприклад, на думку О. Дудорова та Є. Письменського, предметом диверсії є: життя і здоров'я людей, важливі споруди й комунікації народногосподарського чи оборонного призначення (фабрики, заводи, мости, греблі, вокзали, електростанції, газопроводи, склади тощо), череди тварин (коні, корови, свині, вівці), пташині ферми, рослини (посіви на корм), риба у водоймищах, посіви сільськогосподарських чи інших культур, лісові масиви тощо [23, с. 60]. Подібну позицію займає В. Картавцев, який зазначає, що предметом диверсії можуть бути: життя і здоров'я людей, землі, моря, водоймища, річки, ліси парки, гаї, важливі споруди та комунікації народногосподарського чи оборонного значення (фабрики, заводи, мости, греблі, вокзали, електростанції, газопроводи, склади тощо), стада тварин, риби, молюски, рослини (посіви на корені) [24, с. 39].

М. Мельник та М. Хавронюк до предмета досліджуваного складу злочину відносять: будівлі, споруди та інші об'єкти, які мають важливе народногосподарське чи оборонне значення, від діяльності яких залежить життєдіяльність певних регіонів чи інших великих територій, належне функціонування певних галузей економіки, структур державного управління, у т.ч. числі підприємства, зруйнування чи пошкодження яких саме по собі є фактором небезпеки; земельні угіддя, водойми, ліси; стада і колекції тварин; риба, що водиться у ставках та інших водоймищах; великі пасіки; посіви сільськогосподарських чи інших культур, лісові масиви тощо [25, с. 279].

На думку С. Лихової, предметом диверсії можуть бути: будівлі, споруди та інші об'єкти, які мають важливе народногосподарське чи оборонне значення, від діяльності яких залежить життєдіяльність регіонів чи інших великих територій, належне функціонування галузей економіки, структур державного управління (електростанції, нафтопродуктопроводи, мости, дамби, греблі, системи інформаційних комунікацій, вокзали, аеропорти, морські чи річкові порти, метрополітени, підприємства з виробництва грошових знаків України чи інші важливі підприємства, військові частини тощо), у т.ч. підприємства, руйнування чи пошкодження яких саме по собі є фактором небезпеки (хімічні, біологічні, пожежонебезпечні виробництва чи сховища, з виготовлення вибухівки тощо); сільськогосподарські об'єкти та виробництва, що мають велике значення в житті окремих регіонів і країни загалом [26].

Аналіз наведених підходів свідчить про те, що при кваліфікації диверсії у формі зруйнування або пошкодження останніх об'єктів, юридичне значення мають не всі предмети (будь-яке майно), а лише прямо зазначені у нормі закону, тобто майно, що має важливе народногосподарське чи оборонне значення.

На переконання Р. Чорного, сучасне кримінально-правове розуміння народного господарства можна обмежити господарською діяльністю держави. Однак у такому разі

до об'єктів, які мають важливе народногосподарське значення, не належатимуть великі підприємства, що за результатами господарської діяльності здійснюють значні відрахування в державний бюджет тощо. Тому дослідник пропонує “важливе народногосподарське значення” трактувати як “важливе економічне та інше значення”. Під економічним значенням для держави, на його думку, слід розуміти економічну діяльність відповідних об'єктів, головними характеристиками якої є витрати на виробництво, процес виробництва та випуск продукції, а сама вона полягає у процесі виробництва продукції (товарів і послуг), що здійснюється з використанням певних ресурсів: сировини, матеріалів, устаткування, робочої сили, технологічних процесів тощо. У свою чергу, під об'єктами, що мають інше важливе значення, слід розуміти, зокрема, ЗМІ (медіа – авт.) та інші об'єкти матеріального світу, які залежно від конкретного прояву зазначеного злочину та умов його вчинення можуть мати важливе значення для держави (будь-яка інформація, критичні об'єкти національної інформаційної інфраструктури тощо) [27, с. 94-95].

Зважаючи на те, що термін “народне господарство” застарів, втративши своє правове підґрунтя, А. Климосюк пропонує привести формулювання предметів диверсії у відповідність до положень законодавства про національну безпеку, зокрема, замінити словосполучення “об'єкти, які мають важливе народногосподарське чи оборонне значення”, на “об'єкти, які мають оборонне, економічне чи інше життєво важливе значення для багатьох людей, суспільства, держави” [8, с. 127]. Погоджуючись з такою пропозицією, слід зауважити, що мета диверсії може бути не тільки економічною. Вона може полягати в матеріальній, фізичній, екологічній, іншій шкоді державі.

З урахуванням цих підходів, до предмета диверсії варто віднести: об'єкти, які мають важливе народногосподарське значення; об'єкти, які мають важливе оборонне значення; об'єкти радіоактивного забруднення; об'єкти тваринного світу; об'єкти рослинного світу [7, с. 81]. Зазначена класифікація охоплює всі виокремлені дослідниками види предмета цього злочину. Водночас чинна редакція ст. 113 КК України не дає змоги сформулювати їх вичерпний перелік через розмитість законодавчих формулювань.

Таким чином, наразі у законодавстві про кримінальну відповідальність відсутній чіткий диференційований підхід до критичної інфраструктури взагалі та її об'єктів зокрема. Об'єкти, які мають важливе народногосподарське чи оборонне значення, є державними, тоді як ОКІ різних форм власності також можуть мати безпекове значення. Фактично кримінально-правова охорона ОКІ здійснюється лише в контексті охорони об'єктів загального характеру (громадська безпека, економічна безпека, власність тощо), а самі такі об'єкти розглядаються у якості предмета злочину [9, с. 97].

Разом з тим, у контексті удосконалення диспозиції ст. 113 КК України варто враховувати насамперед положення Закону України “Про критичну інфраструктуру”. Відповідно до п. 13 ст. 1 цього Закону під об'єктами критичної інфраструктури розуміють інфраструктурні об'єкти, системи, їх частини та їх сукупність, які є важливими для економіки, національної безпеки та оборони, порушення функціонування яких може завдати шкоди життєво важливим національним інтересам. Аналіз наведеного визначення дозволяє стверджувати, що саме такі об'єкти і є основним предметом диверсії [13, с. 180].

У контексті викладеного, варто звернути увагу на пропозицію О. Тарана і О. Сандула доповнити КК України окремою нормою, якою буде передбачено кримінальну відповідальність за посягання на ОКІ [11, с. 65]. Водночас, у разі запровадження окремої норми про кримінальну відповідальність за посягання на ОКІ

така норма буде спеціальною відносно ст. 113 КК України, що, на думку окремих вчених, навряд чи вирішить проблеми кримінально-правового захисту ОКІ в цілому [9, с. 97].

Для того, щоб кримінальний закон розумівся і застосовувався однаково, одним із можливих шляхів удосконалення диспозиції ст. 113 КК України є заміна у диспозиції цієї норми “об’єктів, які мають важливе народногосподарське чи оборонне значення” на “об’єкти критичної інфраструктури”.

Висновки. За результатами дослідження встановлено, що протидія диверсійним посяганням на ОКІ наразі є одним з ключових напрямів діяльності в системі забезпечення національної безпеки. У диспозиції ст. 113 КК України розкрито законодавчий зміст диверсії, який охоплює сукупність ознак, характерних рис та істотних особливостей, притаманних диверсії як правовій категорії. Наразі диспозиція ст. 113 КК України не закріплює сучасних форм та видів диверсійної діяльності відповідно до способів та засобів її здійснення, що негативно впливає на кримінально-правову протидію цьому явищу. Чинні норми про кримінальну відповідальність за диверсійні посягання не враховують розвиток організаційно-правових засад формування критичної інфраструктури. За результатами аналізу кримінально-правової характеристики складу злочину, передбаченого —ст. 113 КК України, пропонується уточнити предмет даного посягання, виділивши окремо ОКІ, що мають важливе економічне, безпекове, оборонне чи інше значення для людини, суспільства і держави. У зв’язку з цим у ст. 113 КК фразеологічний зворот “об’єктів, які мають важливе народногосподарське чи оборонне значення” слід замінити словами “об’єктів критичної інфраструктури”.

Враховуючи високий ступінь суспільної небезпечності вчинення диверсії в умовах воєнного або надзвичайного стану, вважаємо за необхідне передбачити такі умови як кваліфікуючу ознаку даного складу кримінального правопорушення. Враховуючи викладене, ст. 113 КК слід доповнити новою частиною, яка передбачатиме відповідальність за диверсію, вчинену в умовах воєнного або надзвичайного стану.

Такі зміни диспозиції ст. 113 КК України потребуватимуть трансформації й інших форм диверсії, спрямованих на інші об’єкти кримінально-правового захисту. Перспективи подальших досліджень полягають у вдосконаленні законодавства про кримінальну відповідальність за кібердиверсії та інші інформаційні диверсії.

ПОДЯКИ: Немає

КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ: Немає

Використана література:

1. Бантышев А.Ф. Уголовная ответственность за особо опасные преступления против государства (основы квалификации): [монография]. Киев, 2000. 313 с.
2. Герасименко О. М., Мельник Д. С. Протидія Службою безпеки України кримінальним правопорушенням на об’єктах критичної інфраструктури: організаційний аспект. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. Харків, 2024. № 3 (106). С. 128–142.
3. Самойленко А. Іноземець може отримати довічне за диверсії в Україні. 22.04.2025. URL: https://glavcom.ua/country/incidents/hromadjanin-jevropi-mozhe-otrimati-dovichne-za-diversiji-v-ukrajini-1055387.html#google_vignette. (дата звернення: 20.02.2026).
4. Глянько К. У ризику переселенці, військові та молодь. Росія вербує через смартфони — інструкція, як розпізнати небезпеку. 31.01.2025. URL: <https://suspilne.media/crimea/1228221-u>

riziku-pereselenci-vijskovi-ta-molod-rosia-verbue-cerez-smartfoni-instrukcia-ak-rozpiznati-nebezpeku/.

5. Артеменко Д. С. Проблеми розмежування диверсії і тероризму. *Молодий вчений. Юридичні науки*. 2018. № 5 (57). С. 229-231.

6. Москвичова А.В. Проблеми кримінальної відповідальності за вчинення диверсії. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2014. № 8. С. 195-199. URL: http://files.visnikkau.org/200000586-c50a5c6fda/Visnyk8_22.pdf. (дата звернення: 20.04.2025).

7. Новіков В. Окремі проблемні аспекти визначення предмету злочину, передбаченого ст. 113 КК України. *Кримінальна юстиція: quo vadis? V Львівський форум кримінальної юстиції: збірник матеріалів науково-практичної конференції (19-20 вересня 2019 р.)*. Львів: ЛьвДУВС, 2019. С. 79-82.

8. Климосюк А. Законодавча конструкція диверсії: реалії та перспективи. *National Law Journal: Theory and Practice*. 2018. № 2. Т. 1. С. 125-128.

9. Кучерина С. Є., Олейников Д. О. Сучасний стан кримінально-правової охорони об'єктів критичної інфраструктури. *Інформація і право*. № 1 (36)/2021. С. 90 – 98.

10. Пелешак О. Р. Кібердиверсія як форма сучасної диверсійної діяльності. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. 2017. № 3. С. 225-243.

11. Таран О. В., Сандул О. Г. Проблеми кримінальної відповідальності за посягання на об'єкти критичної інфраструктури в ядерній енергетиці. *Ядерна та радіаційна безпека*. 2019. Вип. 3. С. 58-67.

12. Созанський Т. І. Про захищеність об'єктів критичної інфраструктури кримінально-правовими засобами. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: збірник наукових статей Юридичного інституту Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника*. 2018. Вип. 47. С. 201-213.

13. Шамсутдінов О. В., Мельник Д. С. Кримінально-правова охорона об'єктів критичної інфраструктури від підричних посягань. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. Харків, 2022. № 3 (98). С. 170-183.

14. Диверсія. Електронна енциклопедія Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>.

15. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: 4-те видання, переробл. та допов. / Відп. ред. С. С. Яценко. Київ: А.С.К., 2005. 848 с.

16. Кримінальне право України: Особлива частина : підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. ; за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. 4-те вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2010. 608 с.

17. Литвак О.М. Держава і злочинність / О. М. Литвак. Київ : Атіка, 2004. 302 с.

18. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III (зі змінами і доповненнями в редакції станом на 19.08.2022). URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/> (дата звернення: 20.02.2026).

19. Чуваков О. А. Диверсія як злочин проти основ національної безпеки. *Конституційно-правовий вимір в розвитку правової системи України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 95-річчю з дня народження д-ра юрид. наук, проф. Стрельцова Л. М. (1918 - 1979). Четверті юрид. читання (м. Одеса, 25.10.2013) / уклад.: З. В. Кузнецова, А. В. Левенець; за заг. ред.: Л. О. Корчевної; ОНУ ім. І. І. Мечникова. Одеса : Астропринт, 2013. С. 244–248. <http://dspace.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/5277/1/244-248.pdf>. (дата звернення: 20.02.2026).*

20. Чуваков О.А. Деякі види диверсійних актів у сучасних умовах. *Актуальні проблеми держави і права*. 2010. № 3 С. 221 - 225. URL: <http://www.apdp.in.ua/v55/43.pdf>. (дата звернення: 20.02.2026).

21. Забронець Л. Основні форми та види злочину, передбаченого ст. 113 (Диверсія) КК України. URL: <http://naub.oa.edu.ua/2013/osnovni-formy-ta-vydy-zlochynu-peredbachenoho-st-113-dyversiya-kk-ukrajiny/>. (дата звернення: 20.02.2026).

22. Горбулін В.П. «Гібридна війна» як ключовий інструмент російської геостратегії реваншу. *Стратегічні пріоритети*. 2014. № 4 (33). С. 5 - 12.
23. Кримінальне право (Особлива частина): підручник за ред. О. О. Дудорова, Є. О. Письменського. Т. 1. Луганськ: видавництво «Елтон-2», 2012. 780 с.
24. Картавцев В.С. Кримінальна відповідальність за злочини проти основ національної безпеки України (наукові засади кваліфікації): навч. посібник. Київ: Вид-во НА СБУ, 2004. 57 с.
25. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 11-те вид., переробл. та допов. Київ: ВД «Дакор», 2019. 1384 с.
26. Лихова С. Я., Садовський М. В. Кримінальна відповідальність за диверсію (ст. 113 КК України). URL: <http://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/18413/1/Лихова%20С.%20Я.%2c%20Садовський%20М.%20В.КРИМІНАЛЬНА%20ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ%20ЗА%20ДИВЕРСІЮ.PDF> (дата звернення: 20.04.2025).
27. Чорний Р.Л. Соціальні ознаки предмета складу диверсії. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2014. № 2. С. 92 - 96.

Дмитро Сергійович Мельник

кандидат юридичних наук, старший дослідник
провідний науковий співробітник Науково-організаційного центру Національної академії Служби безпеки України
03066, Україна, м. Київ, вул. Михайла Максимовича, 22
e-mail: d-melnik@ukr.net

Борис Дмитрович Леонов

доктор юридичних наук, професор
головний науковий співробітник МНДЦ з проблем боротьби з організованою злочинністю при РНБО України
03035, Україна, м. Київ, площа Солом'янська, 1
e-mail: borysleonov@gmail.com

Dmytro S. Melnyk

Ph.D. in Law, senior researcher
Leading researcher, Research and Organization Centre, National Academy of the Security Service of Ukraine
22, Mykhajla Maksymovicha St., Kyiv, 03066, Ukraine
Kyiv, Ukraine
e-mail: d-melnik@ukr.net

Boris D. Leonov

Doctor of Law, Professor
Leading Researcher, Interdepartmental research center on the problems of combating organized crime under the National Security and Defense Council of Ukraine
1, Solomyanska Square, Kyiv, 03035, Ukraine
e-mail: borysleonov@gmail.com

Рекомендоване цитування: Мельник Д.С., Леонов Б.Д. Удосконалення кримінально-правових норм про відповідальність за диверсійні посягання на об'єкти критичної інфраструктури України (в умовах воєнного стану). *Інформація і право*. № 1(56)/2026. 2026. С. 188-198. [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2026.1\(56\).357432](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2026.1(56).357432).

Suggested Citation: Melnyk D., Leonov B. (2026) Improvement of Criminal Legal Norms on Liability for Sabotage Attacks on Critical Infrastructure Objects of Ukraine (in The Conditions of Martial Law). *Information and Law*. 1(56)/2026. 188-198. [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2026.1\(56\).357432](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2026.1(56).357432).

Дата надходження статті до редакції: 12.03.2026 р.

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 16.03.2026 р.

Дата публікації (оприлюднення): 01.04.2026 р.

~~~~~ * * * ~~~~~